THE AGES OF NOSTALGIA

Marian-Alexandru FUNIERU
"Transilvania" University of Braşov

Abstract: The paper analyses two ways of construction of the nostalgic self in "Hronicul şi cântecul vârstelor". It also focuses on the stylistic irregularities/ruptures of the text. The first part (which renders the age of childhood) denotes a reflexive tone, while the second (which renders the adolescence and the maturity) reveals a striking narrative character.

Keywords: Romanian literature, autofiction, modernism, modern poetry, nostalgia

Figura vie a dorinței de a (re-)semnifica și de a raționaliza[1] propria viață, transformând-o în narațiune, autobiografia recuperează virtualitățile operei, ceea ce nu a fost scris, detaliul vieții care nu a rodit în ficțiune dar care a anticipat-o și condiționat-o. Sunt rare autobiografiile în care scriitorii s-au ferit de tentația exemplarității morale și cu atât mai puțin de aceea a interpretării vieții în orizontul operei. În cazul lui Lucian Blaga, despre care vom vorbi în articolul de față, această estetizare a propriei existențe și transfer al ei în operă își are punctul de plecare într-un singur eveniment, repetat obsesiv, care adună ca un creuzet toate evenimentele vieții (povestite) și le decodifică univoc semnificația.

"Hronicul și cântecul vârstelor"[2] constituie mai întâi autobiografia *poetului* Lucian Blaga și nu a *omului* Lucian Blaga. Prin aceasta, Blaga însuși propagă indirect și înmulțește stereotipurile receptării operei – biografia ca fundament al teoriilor filosofice și al poeticii blagiene, întrucât motivele operei coincid cu motivele textului autobiografic.

În 1965 apare Hronicul și cântecul vârstelor, într-o ediție îngrijită cu maximum de scrupul filologic de George Ivașcu: o anumită lipsă de promptitudine critică[3] cât și prudența – justificabilă ținând seama de circumstanțele absenței lui Lucian Blaga din viața publică în ultimii ani ai vieții – au făcut ca un text important al unuia dintre cei mai importanți oameni de cultură interbelici să fie anunțat doar prin cronici sumare, rezumative, ori prin câteva încercări reținute de analiză înghesuite în spațiul insuficient pe care îl acordau ziarele vremii. Cea mai mare parte dintre ele vedeau în acest text întârziat un auxiliar al operei în care detaliul biografic frust ar explica fără rest subtilitățile construcțiilor poetice și filosofice. Autorii de monografii, între care Nicolae Gană și I. Bălu se mulțumesc să semnaleze împrejurările în care a apărut textul, la patru ani după moartea autorului. Criticii au rămas însă cantonați inerțial în primul paragraf al textului, poate și din respect față de prestigiul paralizant al scriitorului proaspăt recuperat după obsedantul deceniu al lagărelor și proletcultismului.

Opțiunea pentru o abordare globală a textului, care să nu se instaleze în "nucleul tare" al operei va oferi discursului critic avantajul unei mobilități sporite în interiorul operei, fără primejdia tatonărilor sterile și a supra-licitării exegetice a frazei de început, fără conexiuni cu restul textului.

---

[1] Anthony Cascardy, *Subjectivité et modernité* trad. Phillipe de Brabanter, ed. P.U.F, Paris, 1995, p. 288-290

[2] Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor,* ed. Tineretului, București, 1965 Toate citatele din corpul textului provin din această ediție, îngrijită și prefațată de George Ivașcu

[3] Semnalăm aici cele mai importante cronici de întâmpinare: Geo Șerban – *Lucian Blaga memorialist*, în rev. Gazeta Literară XII, nr. 48, 25.11.1965, p. 2 ; N. Manolescu, Lucian Blaga: Hronicul... în rev. Contemporanul XXI, nr. 8, 25.02.1966, p. 3; Gh. Grigurcu – *Lucian Blaga: Hronicul*… în rev. Familia II, nr. 2, feb. 1966, p. 3

BDD-A22261 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Călătoria sinelui spre un tărâm al grației, sustras unei mundaneități compromise (altminteri una dintre obsesiile expresionismului) este una nostalgică: ea tinde să descifreze originile unei vieți pe care exclusiv poetul are îndreptățirea și harul de a o înțelege: "Cartea cuprinde trecutul meu citit în palma mea de poetul din mine; vezi tu, prin urmare, că nu s-ar putea pretinde că ar fi o carte de amintiri. De aceea acest cuvânt nu apare nici măcar într-un subtitlu bănuit dar inexistent"[4]. Proiectul autorului configurează dintru început regulile jocului confesiunii, căci punerea în scenă a rolului care place, a rolului euforizant ("poetul din mine") înlesnește, "ca pura vanitate a unui subiect imaginar"[5], un soi de anonimizare a experienței: abundența interpretărilor care dau seama de absențele sau de tăcerile doldora de sens dau seama de schemele poeziei, pe care Blaga le aplică de această dată propriei vieți. De aceea Blaga nu ne vorbește despre nașterea sa, ci despre o geneză fabuloasă: "începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului". Desigur că fraza concentrează cele mai importante date ale modernismului poetic. Treapta cea mai de sus a tălmăcirii istoriei personale a fost deja atinsă, iar ceea ce urmează e doar o glosă pe marginea asupra acestui eveniment supra-ordonator. Scriitorul se instalează de la bun început în Centru. De altfel, căutarea unui centru germinat în tăcere este primul semn prin care se descoperă subiectul nostalgic. Acest subiect nostalgic, care se autoscrutează cu pasiunea unui arheolog și cu scrupulozitatea unui semiotician, își va reconstrui existența concentric, cu dese reveniri în punctul de plecare. Modelul unei astfel de structuri, fără să avem de-a face însă cu o replică voită, căutată, este de găsit în "Poezie și adevăr" a lui Goethe[6].

Neologism pedant, hibrid, inventat de Johannes Hofer, nostalgia a apărut mai întâi în vocabularul medical, ca nume al unei deregări somatice[7]. Ipoteza unor anomalii fiziologice era dublată de identificarea condițiilor în care ea apare, nostalgia purtând mai târziu numele de maladie a exilaților, a celor înstrăinați de spațiul vital cu care se acordau perfect. În "Hronic…" memoria recuperează și descrie cu precizie spații, peisaje așezate cu plăcerea pentru rânduieli concentrice în jurul subiectului, ca supra-determinări ale acestuia.

Nu există, în descriere, detaliu nesemnificativ, totul fiind perfect integrat în vocabularul propriului sistem filosofic. Nimic din ceea ce recuperează memoria nu e balast, formele descrierii sunt apolinice, desenate cu precizie: "casa părintească din Lancrăm, sat situat între orășelul Sebeș-Alba și cetatea Bălgradului era o clădire veche, destul de masivă în asemănare cu celelalte case dimprejur (…) Către uliță, de o parte și de alta a ogrăzii erau două grădinițe împrejmuite cu stâlpi de zid și de gard, - una de flori și cealaltă, mai mică și chiar în fața casei cu straturi sterpe: aci se ofilea în permanență un pin. Trepte de piatră cizelate de pași și netezite de ploi suiau din curte în casă". Iată așadar memoria clară a geometriei spațiului, în care se inserează și detaliul semnificativ al "pinului ofilit", prin intermediul căruia se construiește și prima contemplație a morții și a părăsirii. Dar trebuie să reținem, până aici, memoria clară a copilăriei, conservată tocmai de acest defect primar al absenței vorbirii. Neputându-și exteriorize emoțiile, "copilul" adâncește fiecare experiență în parte și intuiește logica fabuloasă a existenței.

Astfel, el percepe de fiecare dată despărțirea provizorie de cei dragi ca pe una tragică și definitivă, anticipatoare: "căci despărțirea de ființele obârșiei mele, dumineca seara, era întotdeauna atât de sfâșietoare, parcă de fiecare dată ceasul ar fi sunat pentru ultima oară". Această experiență treptată a despărțirii definitive, trăită de copil și interpretată de adultul

[4] *Scrisoare către Domnița Gherghinescu Vania, 5.iul.1946,* Bibl. Academiei, mss nr. 148461, apud. Ion Bălu *Lucian Blaga* ed. Albatros, 1986, p. 134-136

[5] Herman Parret, *Sublimul cotidianului,* trad. Magda Jeanrenaud, ed. Meridiane, București 1996, p. 35-48

[6] George Gană, *Opera literară a lui Lucian Blaga,* ed. Minerva, București 1976, p. 382-392

[7] Jean Starobinski, *Melancolie, nostalgie, ironie* trad. Angela Martin, ed. Meridiane, 1993, p. 132-153

BDD-A22261 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

poet, pare să exemplifice faptul că toate datele experienței poetice, toate angoasele sunt cuprinse și pre-determinate de perioada copilăriei.

Memoria ”luminoasă” a ordinii spațiale, întreruptă, așa cum am văzut mai sus, de semne ale decăderii și morții reprezintă matricea în care se instalează poetul. Însă coerența lumii locuite de subiectul nostalgic este un efect al privirii retrospective. Eul-scriind este sedus de eul-scris[8], pe care-l determină cu precizie, îl scoate dintr-un timp ambiguu și-i refuză dreptul de a se confesa dincolo de intențiile și strategiile impuse. În prima parte a cărții (copilăria și primii ani de școală) avem de-a face cu o memorie precisă dar fără volum, întrucât nu există nicio cronologie a evenimentelor, ca și cum timpul exterior nu ar fi existat. Lipsesc de asemenea secvențele narative – nimic nu e povestit, totul e descoperit, dezvăluit și interpretat. În acest punct ”(nostalgia n.m) face drumul înapoi spre stadiile în care dorința nu era osândită să-și amâne realizarea”[9]

Timpul adolescenței este un timp al responsabilității, al ambițiilor intelectuale, al câștigurilor și pierderilor conjuncturale, al primelor decepții. E vârsta la care subiectul se desprinde de această lume semnelor care îi vor structura mai târziu rețeaua de obsesii ale poeziei. Adolescența face trecerea de la vârsta primordială, mitică, la intrarea în biografic, deci într-o temporalitate lineară.

Această formă nouă a existenței se reordonează narativ. Descrierile spațiilor, experiența contactului senzorial cu lumea lasă locul micro-narațiunilor din care este evacuată, din ce în ce mai accelerat, toată această proiecție simbolică a începutului. Casa părintească lasă locul unor locuințe provizorii, descrise sumar, în treacăt, personajele cu care se intersectează și situațiile sunt percepute ca simple circumstanțe ale vieții. Ele nu mai adaugă, în esență, nimic la ceea ce este deja constituit, așezat, înțeles. Stilul eliptic din prima parte a textului, cu frecvente imersiuni metaforice constituia o primă formă de luare în posesie nu numai a lumii înseși ci și a semnificațiilor acesteia.

Prima parte are, prin urmare, un pronunțat caracter reflexiv. Construcția lumii interioare depinde, prin urmare, de acest filtru cognitiv al adultului. Trecerea la vârsta maturității dizolvă seducția și nostalgia, cele două filtre prin care se interpretează viața ca operă.

Ritmul confesiunii sporește în dauna reflecției, a contemplării: ochiul nu mai zăbovește asupra lucrurilor, străduindu-se să le organizeze conform unei geomtrii/geografii semnificative. Tânărului de 23 de ani îi apar primele două volume (”Poemele luminii”, ”Pietre pentru templul meu”) elogiate de Nicolae Iorga și beneficiind de o faimă ce depășește granițele Ardealului. Trăiește cu emoție intrarea României în război iar la Viena cercetează cu interes noile experiențe literare (care au o filiație identificată, naiv-poetic, în jocurile copiilor din Lancrăm).

Nota lirică (”Cântecul”) se transformă în expunere monotonă ordonată de o cronologie care a câștigat în precizie. Însă această lume în care trăiește bărbatul matur e percepută ca fiind o succesiune de evenimente și de întâlniri vidate de comuniunea autentică, primară cu lumea.

Plecarea poetului la Sibiu se prezintă sub forma unei succesiuni de acte relatate aproape telegrafic: “(…) plecai la București. Sosii dimineața. Liciniu mă aștepta în gară. Locuința era undeva departe, într-o mahala, pe o uliță hăt la capătul bulevardului Filantropiei. Luarăm o trăsură. Auzeam țipetele vânzătorilor de ziare care aveau aerul de-a spune că totul e nou sub soare. Vedeam afișele multe la chioșcuri. Dughenile. Forfota. Tramvaiele cu cai. Trăsurile elegante cu muzicanți în robă de catifea. Vioiciunea gesturilor. Firescul mișcărilor.”

[8] Herman Parret, op.cit. p. 48

[9] Jean Starobinski, op. cit p. 153

BDD-A22261 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)

Așadar volutele frazării din prima parte lasă locul liniei suple a enumerației. Așadar căderea/ îndepărtarea din paradisul copilăriei aduce cu sine și o modificare structurală a discursului.

Expresivitatea e dată aici de ritm. Însă ceea ce trebuie remarcat este că textul capătă configurația și stilistica jurnalului, dacă luăm în considerare, ca mai sus, notația lapidară. Eul profound al poetului se dizolvă în toată această cascadă de impresii, comentate sumar, despre o realitate fragmentată. Eul integrat în orizontul mitic se destructurează și se videază cu cât se indepărtează de centru. Nostalgia însă, rapelul permanent în micro-universul copilăriei îi asigură coerența. Ea e totodată liantul tuturor vârstelor care se desfac una din alta, după ruptura de universul Lancrămului. Cartea se încheie cu reîntâlnirea naratorului cu Cornelia Brediceanu, o întâlnire care nu lasă loc efuziunilor ci unui scurt moment de neliniște. Este un final care contrastează în mod evident cu strategiile retorice ale primei părți. Însă ceea ce e de remarcat aici e tot acest contrast structural între viziunea asupra copilăriei și cea asupra vârstei adulte.

ACKNOWLEDGEMENT: This paper is supported by the Sectoral Operational Programme
Human Resources Development (SOP HRD), ID134378 financed from the
European Social Fund and by the Romanian Government.

Bibliografie

.

Bălu, Ion *Lucian Blaga* ed, Albatros, 1986

Blaga, Lucian *Hronicul și cântecul vârstelor,* ed. Tineretului, București, 1965

Gană, George *Opera literară a lui Lucian Blaga*, ed. Minerva, București, 1976

Parret, Herman *Sublimul cotidianului*, trad. Magda Jeanrenaud, ed. Meridiane, București, 1996

Jean Starobinski, *Melancolie, nostalgie, ironie* trad. Angela Martin, ed. Meridiane, București, 1993

BDD-A22261 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:58:55 UTC)